

Motion till riksdagen 2024/25:56

av **Andrea Andersson Tay m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2023/24:156 Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske

1 Innehållsförteckning

2 Förslag till riksdagsbeslut.....	3
3 Bakgrund	4
4 Regeringen saknar politik för att nå målen.....	4
5 Övergripande ståndpunkter	5
5.1 Inför en havsmiljölag.....	5
5.2 Gemensamt åtgärdsprogram för havs- och vattenmiljön.....	5
5.3 EU:s havspolitik bör utformas i enlighet med EU:s och globala mål för klimatet och den biologiska mångfalden	6
6 En välmående havsmiljö är nödvändig för att hejda klimatkrisen	6
7 Ingen övergödning.....	7
7.1 Öka takten i åtgärdsprogram för vatten- och havsmiljö och stärk samordningen ..	7
7.2 Stärk det lokala åtgärdsarbetet för att minska övergödningen.....	8
7.3 Inför etappmål för återföring av kväve och fosfor.....	8
7.4 Stärk stödet till lantbrukaren för att minska växtnäringsförlusterna	9
8 Hållbart fiske	10
8.1 Flytta ut trålgränsen och förbjud fiske i marina skyddade områden	11
8.2 Ta fram åtgärdsplaner för att stärka bestånden av stora rovfiskar.....	12
9 Skydd av marina områden	13
10 Farliga ämnen, sjöfarten och marint skräp	13
10.1 Freda känsliga områden i Östersjön från sjöfart.....	13

10.2 Inför förbud mot utsläpp av tvättvatten från skrubbrar	14
10.3 Minska undervattensbullers påverkan på marina ekosystem.....	14

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en havsmiljölag i enlighet med Miljömålsberedningens förslag bör införas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett gemensamt åtgärdsprogram för havs- och vattenmiljön bör tas fram och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU-kommissionen lägger fram ett samlat förslag i likhet med den gröna given som tar ett helhetsgrepp om hållbart brukande och skydd av EU:s hav och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på anpassade åtgärder för att stärka skyddet av s.k. klimatrefugier i våra hav och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för ett gemensamt åtgärdsprogram i enlighet med våra miljömål för vatten- och havsmiljöförvaltningen och den svenska strategiska planen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa ett etappmål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Statens jordbruksverk, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Tillväxtverket, Vinnova och Formas ett gemensamt uppdrag att ta fram förslag på hur återföringen av näringsämnen kan öka samt att bedöma behovet av ett särskilt innovations- och teknikprogram och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för utflyttad trålgräns för både bottentrålning och pelagisk trålning till 12 sjömil längs hela Sveriges kust med möjlighet att avsätta begränsade trålområden där miljöpåverkan är ringa och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör omförhandla, alternativt säga upp, fiskeavtalen med Danmark och Finland för att möjliggöra en utflyttning av trålgränsen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett generellt fiskeförbud bör införas i marina skyddade områden och fiske bör endast tillåtas om det kan bedrivas utan att påverka området bevarandevärden och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se till att berörda myndigheter ges i uppdrag att samordna framtagande av regionala åtgärdsplaner för fiskevård i syfte att stärka bestånden av stora rovfiskar samt deras bytesdjur i kustområden och utsjö och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta ett nationellt etappmål om skydd av marina områden som omfattar minst 30 procent skyddad och minst 10 procent strikt skyddad areal till 2030 och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att International Maritime Organization (IMO) fattar beslut om att farlederna för den kommersiella fartygstrafiken i särskilt känsliga områden i Östersjön läggs om i enlighet med förslag från Miljömålsberedningens betänkande Människan och havet och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inom EU och IMO bör verka för ett förbud mot utsläpp av tvättvatten från skrubbrar i enlighet med Miljömålsberedningens förslag och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att fastställa minst en miljö kvalitetsnorm för kontinuerligt undervattensbuller senast 2025 och att myndigheten även får i uppdrag att fastställa miljö kvalitetsnormer av begränsningskaraktär för impulsiva bullerkällor som t.ex. pålning och sprängning senast 2025, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

3 Bakgrund

Regeringen föreslår i propositionen inriktningen för havsmiljöpolitiken. Framöver föreslås att två övergripande principer ska gälla för havsmiljöarbetet framöver; ekosystemansatsens tillämpning ska stärkas och övergödningen ska minska. Regeringen föreslår även att Sverige ska utöka och förstärka skyddet av marina områden för att bidra till att nå den internationella målsättningen om att 30 procent av de marina områdena ska vara skyddade till 2030. Av de skyddade områdena ska en tredjedel vara strikt skyddade. I övrigt gör regeringen i propositionen en rad bedömningar med avseende på havsmiljöpolitiken. Till grund för propositionen ligger Miljömålsberedningens delbetänkande Havet och människan (SOU 2020:83) samt Övergödningsutredningens betänkande Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10).

4 Regeringen saknar politik för att nå målen

Vänsterpartiet anser att Miljömålsberedningens betänkande Havet och människan (SOU 2020:83) innefattar en rad lämpliga åtgärder för att bevara och hållbart nyttja hav och marina resurser. Även Övergödningsutredningens betänkande Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10) innehåller en mängd konkreta och väl avvägda förslag, även om Vänsterpartiet saknar förslag på åtgärder för att bryta de strukturella problem som finns i jordbruket med EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP).

Regeringens proposition innehåller dock påfallande få konkreta förslag för att bryta den negativa trenden för våra hav som ekosystem. Vänsterpartiet föreslår i denna motion åtgärder för att uppnå god miljöstatus i våra hav och hållbart nyttjande av havets resurser.

5 Övergripande ståndpunkter

Fungerande ekosystem är grunden för vår överlevnad och framtida välfärd. Sverige har som övergripande mål att våra havsområden ska uppnå ett gott miljötillstånd där organismerna i havet är välmående och resurserna nyttjas uthålligt. Ett flertal av våra miljö kvalitetsmål fungerar som viktiga redskap för att nå detta tillstånd i vår havsmiljö. Dit hör bl.a. *Ingen övergödning*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Levande sjöar och vattendrag* och *Ett rikt växt- och djurliv*. Inget av dessa mål kunde nås till 2020, vilket var ambitionen när miljö kvalitetsmålen antogs. Tillståndet i miljön är fortfarande långt ifrån det som beskrivs i dessa mål.

5.1 Inför en havsmiljölag

Regeringen föreslår att havsmiljöförvaltningen tydligare och starkare ska integreras med andra sektors förvaltning i syfte att uppnå en starkare ekosystembaserad förvaltning. Arbetet med hållbar förvaltning av fiskresurserna ska integreras och växelverka starkare med övrigt havsmiljöarbete. För att uppnå detta avser regeringen att förtydliga Havs- och vattenmyndighetens uppgifter i syfte att stärka myndighetens arbete med att integrera havsmiljöarbetet med en hållbar förvaltning av fiskresurserna. Vänsterpartiet anser att det är helt otillräckligt att endast förtydliga myndighetens uppgifter.

Miljömålsberedningen föreslog i sitt betänkande *Havet och människan* (SOU 2020:83) att det införs en havsmiljölag för att skapa förutsättningar för breda och uthålliga havsmiljö- och havspolitiska insatser både nationellt och globalt som är ekonomiskt, socialt och ekologiskt långsiktigt hållbara. Av den föreslagna lagstiftningen framgår att Sveriges havsmiljöarbete ska syfta till att uppnå det av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård*. En ekosystemansats ska vara utgångspunkt för varje regerings havsmiljöarbete som även ska vila på vetenskaplig grund. Regeringen ska varje mandatperiod ta fram en havsmiljöproposition med bl.a. en beskrivning av planerade åtgärder för att uppnå miljö kvalitetsmålet.

Vänsterpartiet stöder Miljömålsberedningens förslag som ger förutsättningar för en bred politisk uppslutning för en kraftfullare havsmiljöpolitik med väl utformade styrmedel.

En havsmiljölag i enlighet med Miljömålsberedningens förslag bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2 Gemensamt åtgärdsprogram för havs- och vattenmiljön

Regeringen gör i propositionen bedömningen att en förbättrad helhetssyn mellan åtgärdsprogrammen för vattenförvaltningen och åtgärdsprogrammet för havsmiljön i såväl planering som genomförande ger ett effektivare åtgärdsarbete från källa till hav. Miljömålsberedningen delar regeringens bedömning att kopplingen mellan havsmiljöförvaltningen och vattenförvaltningen behöver stärkas men anser att ett gemensamt åtgärdsprogram bör tas fram för havs- och vattenmiljön. Regeringen anser dock att det fortsatt ska vara skilda åtgärdsprogram för vattenmiljön respektive havsmiljön.

Vänsterpartiet anser, i likhet med Miljömålsberedningen och en rad andra remissinstanser som t.ex. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), att det är nödvändigt med ett gemensamt åtgärdsprogram för att effektivt genomföra åtgärder från källa till hav.

Ett gemensamt åtgärdsprogram för havs- och vattenmiljön bör tas fram. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.3 EU:s havspolitik bör utformas i enlighet med EU:s och globala mål för klimatet och den biologiska mångfalden

Haven är under en mycket stor press och nyttjandet av havets resurser är inte hållbart. Många fiskebestånd riskerar att försvinna, som exempelvis strömmingsbestånden i Östersjön. Våra hav påverkas av en rad miljö- och fiskelagstiftningar som i dag spretar åt olika håll och som därmed försvårar att haven förvaltas inom ekosystemens gränser. Därmed kan inte havens potential för att lagra kol och stärka vår livsmedelsberedskap uppnås. EU-kommissionen behöver ta ett helhetsgrepp och genomföra en översyn för att säkerställa att relevant lagstiftning och åtgärder leder till god miljöstatus för EU:s hav och förutsättningar för småskaliga aktörer att verka.

Sverige bör verka för att EU-kommissionen lägger fram ett samlat förslag i likhet med den gröna given som tar ett helhetsgrepp om hållbart brukande och skydd av EU:s hav. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 En välmående havsmiljö är nödvändig för att hejda klimatkrisen

Havet tar upp 25 procent av koldioxidutsläppen och lagrar en mycket stor del av den värme som orsakas av klimatförändringarna. Havet har därmed stor betydelse för klimatet. Men upptaget av värme och koldioxid innebär en stor belastning för många havslevande arter och för havet som ekosystem. Ett friskt ekosystem kan fungera som en kolsänka medan ett ekosystem som inte är i balans spär på klimatförändringarna. Det behövs därför ytterligare åtgärder inom en rad sektorer för att stärka de marina ekosystemen och därmed bidra till att havens resiliens (förmågan att motstå och återhämta sig efter störning) förbättras. Regeringen gör i propositionen bedömningen att för att minska effekterna av en allt snabbare klimatförändring bör kopplingen mellan hav, klimatförändringar och havsförsurning beaktas i allt relevant åtgärdsarbete. Vänsterpartiet delar till fullo bedömningen men saknar åtgärder för en sådan inriktning. Naturvårdsverket har framfört att de ser behov av att anpassa olika åtgärder för att bevara arter och naturtyper med särskilda värden i samband med ett framtida klimat, s.k. klimatrefugier. I praktiken skulle det kunna handla om åtgärder som stärker skyddet av ålgräsängar eller blåmusselbestånd i våra hav. Vi delar Naturvårdsverkets bedömning och anser att det finns behov av åtgärder för att främja stärkt skydd av klimatrefugier utöver möjligheten att bilda naturreservat.

Regeringen bör återkomma med förslag på anpassade åtgärder för att stärka skyddet av s.k. klimatrefugier i våra hav. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Ingen övergödning

Övergödningen bedöms vara ett av de mest akuta hoten mot våra havsmiljöer. Näringsämnen som kväve och fosfor finns naturligt i våra miljöer, men när de i för stora mängder tillförs havet av mänskliga aktiviteter skapar det problem genom försämrad vattenkvalitet och syrebrist. De huvudsakliga källorna till övergödning är jordbruk, enskilda avlopp, avloppsreningsverk, tätorter via dagvatten, industrier och skogsbruk. En vanlig effekt av övergödningen är ökad produktion av växtplankton och alger. Den stora mängden växtplankton kan leda till s.k. algbloomningar och påverkar både badvattenkvaliteten och människors hälsa. För den biologiska mångfalden ger övergödning negativa effekter på flera sätt. Växtligheten förändras, vilket ger försämrade möjligheter för många arter att finna föda och skydda sig. Det påverkar också relationerna mellan arterna. Om stora mängder av växtmaterialet som bildas faller till botten skapar det syrebrist och slår ut förutsättningar för arter som är bottenlevande. Utbredningen av syrefattiga bottnar i Östersjön är nu ungefär lika stor som Island och tio gånger större än i början av 1900-talet. De syrefria bottarna är inte enbart symtom på övergödning utan är även en betydande källa för fosforläckage, vilket ytterligare ökar tillväxten av cyanobakterier (s.k. blågröna alger).

Vänsterpartiet har i motionen Minskad övergödning (mot. 2022/23:1247) föreslagit en rad åtgärder för att nå miljömålet Ingen övergödning.

7.1 Öka takten i åtgärdsprogram för vatten- och havsmiljö och stärk samordningen

I Naturvårdsverkets Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019 konstateras att åtgärdstakten måste öka för att nå miljömålet Ingen övergödning. Nuvarande åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning samt landsbygdsprogrammet är otillräckliga när det gäller åtgärder för att minska näringsämnestillförseln till våra vattenmiljöer. Relativt billiga åtgärder på jordbruksmark genomförs inte på grund av att det saknas styrmedel. Åtgärder inom jordbruket är begränsade till vad som kan finansieras genom befintliga medel i landsbygdsprogrammet och stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). När åtgärdsprogrammet för havsmiljön togs fram utgick man från att åtgärderna i vattenförvaltningens åtgärdsprogram skulle minska tillförseln av näringsämnen från land tillräckligt. Så är inte fallet. Bristen på fysiska landåtgärder är påtaglig och åtgärder i havet är till stor del utredande och kunskapsuppbyggande men inte fysiska. Det saknas med andra ord fysiska åtgärder som förbättrar tillståndet.

Även Miljömålsberedningen konstaterar i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) att det bland myndigheter, organisationer, kommuner och länsstyrelser finns en samsyn om att åtgärdsunderskottet är ett mycket allvarligt problem i havsmiljöförvaltningen. EU-kommissionen har även sedan lång tid tillbaka påpekat att de svenska åtgärdsprogrammen saknar information om vilka specifika åtgärder som kommer att genomföras samt att det saknas information om vilka påverkansfaktorer åtgärderna adresserar.

I propositionen föreslår regeringen att åtgärdsarbetet ska vara långsiktigt, samordnat och bidra till cirkulära flöden av fosfor och kväve. Det framgår enligt förslaget att regeringen ska verka för att återföringen och effektiviteten i användningen av växt-näringsämnen ska öka och att åtgärdsarbetet i avrinningsområden ska utvecklas för att

minimera tillförseln av kväve och fosfor till kust och hav. Vänsterpartiet anser att det är en lämplig inriktning men saknar konkreta förslag och tydlig koppling till relevanta miljömål.

Regeringen bör verka för ett gemensamt åtgärdsprogram i enlighet med våra miljömål för vatten- och havsmiljöförvaltningen och den svenska strategiska planen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.2 Stärk det lokala åtgärdsarbetet för att minska övergödningen

Både Övergödningsutredningen och Miljömålsberedningens betänkande Havet och människan kommer båda till slutsatsen att det behöver satsas mer på lokalt åtgärdsarbete. I dag upplever många markägare att de behöver stöd för att kunna söka de ekonomiska medel som finns tillgängliga för att kunna genomföra åtgärder som exempelvis anläggande eller återställning av våtmarker. Övergödningsutredningen förutser ett behov av lokala åtgärdssamordnare på ca 80 personer i detta syfte. Utredningen baserar sitt förslag på en genomgång av lokala åtgärdsprojekt som visade att en samordningsfunktion och operativ plan är viktigt för att få till stånd vattenvårdsprojekt och fysiska åtgärder.

Regeringen gör i propositionen bedömningen att för att öka effektiviteten och takten i åtgärdsarbetet bör samverkan på avrinningsområdesnivå vidareutvecklas och stärkas. Vänsterpartiet delar den uppfattningen. Men i likhet med en rad organisationer, kommuner och regioner anser vi att förutsättningen för att det lokala åtgärdsarbetet ska stärkas är regeringen säkerställer finansieringen för detta ändamål.

7.3 Inför etappmål för återföring av kväve och fosfor

Regeringen gör i propositionen bedömningen att återföringen av fosfor och kväve behöver öka. Vänsterpartiet delar regeringens bedömning men saknar förslag i propositionen för att stärka återföringen.

Forskningen är enig i att klimatförändringarna kommer att få stor effekt på havet och i synnerhet på Östersjön. Uppvärmningen av Östersjön går snabbare än i övriga havsområden. Risken är att Östersjön, med ett varmare vatten som innehåller mindre syre tillsammans med övergödningens bidrag till syrefria bottnar och syrefattigt havsvatten, slutar vara en kolsänka med en produktion av syre till att bli en källa till växthusgaser.

Problem med övergödning längs östkusten är omfattande. Även om övergödningens effekter varierar mer i kustområden så är problemet detsamma och påverkar alla arter och livsmiljöer. Detta i sin tur påverkar många fiskarter, även kommersiellt viktiga, och gör att de får svårt att återhämta sig. Arbetet med att minska övergödningen är ett långsiktigt arbete och forskare menar att det kommer att ta 50–100 år innan vi ser de verkliga effekterna av de insatser som genomförs nu.

I dag finns inget etappmål inom miljömålssystemet som berör övergödning. Det finns internationella mål, bl.a. i Helcoms (Helsingforskommissionens) aktionsplan för Östersjön. Det finns även målsättningar kopplade till Agenda 2030:s hållbarhetsmål 14 *Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling*. Men inget av de mål för övergödning som finns uppnås.

I sitt betänkande Havet och människan (SOU 2020:83) bedömer Miljömålsberedningen att åtgärder för att komma till rätta med effekterna av övergödning vid kust och hav även fortsättningsvis kommer att vara ett av de huvudsakliga insatsområdena för att nå god ekologisk status och god miljöstatus, dvs. nå miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgårdar. Åtgärder för att minska övergödningen bidrar till att Östersjön blir mer motståndskraftig mot klimatförändringar.

I sitt betänkande föreslår därför Miljömålsberedningen ett etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Målet innebär att till 2030 genom förbättrad resurshushållning öka återföringen av använt fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen.

Regeringen bör införa ett etappmål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Miljömålsberedningen föreslår dessutom att regeringen ger Statens jordbruksverk, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Tillväxtverket, Vinnova och Formas ett gemensamt uppdrag att ta fram förslag på hur återföringen av näringsämnen kan öka samt att bedöma behovet av ett särskilt innovations- och teknikprogram. Vänsterpartiet har i beredningen ställt sig bakom förslaget.

Regeringen bör ge Statens jordbruksverk, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Tillväxtverket, Vinnova och Formas ett gemensamt uppdrag att ta fram förslag på hur återföringen av näringsämnen kan öka samt att bedöma behovet av ett särskilt innovations- och teknikprogram. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.4 Stärk stödet till lantbrukaren för att minska växtnäringsförlusterna

Regeringen gör i propositionen bedömningen att åtgärder inom jordbruket även i fortsättningen behöver vidtas för att förlusterna av näringsämnen ska minskas. Det är en bedömning som ingen rimligen kan ha invändningar emot. Problemet är att det krävs åtgärder och dessa saknas i propositionen.

Jordbruket är i dag den främsta landbaserade orsaken till det läckage av näring som leder till övergödningen. Fosfor och kväve i gödsel som inte hanteras rätt är en betydande källa till övergödning. I jordbruket används såväl naturlig gödsel, s.k. stallgödsel från djur som människan håller, samt konstgödsel. För att uppnå ett mer hållbart kretslopp behöver den näring som tillförs kretsloppet minska och den näring som redan finns i kretsloppet återanvändas mer effektivt. Stallgödsel bör så långt det är möjligt återföras till kretsloppet genom att den nyttjas för att odla grödor. En ökad användning av konstgödsel kan ha en hämmande effekt på effektiv användning av stallgödsel.

Vänsterpartiet vill stärka stödet till lantbrukaren för att använda stallgödsel mer effektivt i växtodlingen och därmed minska behovet av att importera konstgödsel. Östersjöcentrum har gjort en modelleringsstudie som visar att om växtnäringsutnyttjandet ökar kan man minska övergödningen och näringsöverskotten i marken. Stödet ska även kunna ges för att stimulera animalieproduktion som bygger på balans mellan antal djur och tillgänglig åkerareal, och som producerar en större andel av fodret lokalt, i syfte att optimera stallgödselhanteringen och därmed minska risken för

växtnäringsförluster. Stöd ska även kunna utgå för investeringar i lantbruket för att förbättra lagring, hantering och transport av stallgödsel samt för kompetensutveckling för rådgivare och lantbrukare rörande hantering av växtnäringsämnen. Vänsterpartiet har i motion 2023/24:2331 Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel föreslagit en satsning på 70 miljoner kronor under 2024 för detta ändamål.

8 Hållbart fiske

Målet för både Sveriges och EU:s gemensamma fiskeripolitik är att fisket ska bedrivas på ett långsiktigt hållbart sätt som bidrar till att uppnå god miljöstatus samt att det ska bygga på vetenskapliga bedömningar av de resurser man exploaterar. Många ekonomiskt viktiga fiskarter vandrar över stora områden och är inte bundna av gränser för nationella fiskezoner. Därför krävs fungerande internationellt samarbete för att kunna uppskatta storleken på sådana bestånd. Detta samarbete sker inom Internationella havsforskningsrådet (Ices) med biologer från alla kustländer runt Östersjön, Nordsjön och Nordostatlanten. Ices gör årligen beståndsuppskattningar. EU har en gemensam fiskeripolitik (GFP) som ska se till att fiskbestånd nyttjas på ett sätt som är både ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbart. EU-länderna fattar gemensamma beslut om fiskekvoter i svenska och övriga EU-länders vatten. Det finns även många arter som inte regleras av EU:s gemensamma regler. Flera av dessa nationellt reglerade arter är betydelsefulla för såväl det yrkesmässiga kust- och insjöfisket som fritidsfisket. Hit hör t.ex. sik, siklöja, öring, ål, gädda, abborre, gös och hummer.

För att följa upp arbetet med att nå Hav i balans samt levande kust och skärgård har Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten tagit fram indikatorn Hållbart nyttjade fisk- och skaldjursbestånd i kust och hav. 2023 bedömdes att endast 41 procent av bestånden nyttjades på ett hållbart sätt.

Under de senaste åren har kritiken mot de stora industritrålarna varit skarp. Cirka 95 procent av Sveriges totala fångst tas upp av de 20 största båtarna, vars fångster går till produktion av djurfoder. För en långsiktigt hållbar förvaltning av fiskbestånden måste vi göra rätt prioriteringar. Vill vi ha ett storskaligt fiske med ett fåtal båtar eller vill vi ha ett livskraftigt lokalt fiske som främjar levande kustområden? Vill vi att den fiskeresurs vi gemensamt förfogar över ska gå till foder för fisk, kyckling och mink, eller vill vi att fisken ska gå till mänsklig konsumtion och på så sätt skapa mervärde i de lokala hamnar där den landas?

En rapport som Sportfiskarna presenterade 2020 visar tydligt hur industrifiskets fångster ökat under 2000-talet. Under 2018 landades av svenska fartyg 15 600 ton, och 96 procent av de landningarna (fångster som togs i land) stod fem fartyg i södra Bottenhavet för. Siffrorna står sig fortfarande. Samtidigt vittnar lokala fiskare om svårigheter att få ihop tillräckligt stora fångster och att de vid upprepade tillfällen tvingas ligga kvar i hamn för att fångsterna beräknas bli för låga.

Liknande trender med mindre fångster finns runt hela den svenska kusten. Fångsterna i dag är betydligt mindre än för 30–40 år sedan. I Kattegatt bedöms beståndet av torsk vara så litet att forskares råd är att inte fiska torsk. I Östersjön har EU sedan tidigare ett beslut om akut torskfiskestopp. För varje år försämras statusen för många bestånd och inför 2025 är Ices råd bl.a. fortsatt stopp för torskfisket och en minskning av skarpsillsfisket i Östersjön.

Sverige äger inte ensamt frågan om fisket, men det är viktigt att regeringen inte använder EU-samarbetet som ett svepskäl för att inte agera. Vi har relativt stort utrymme att själva anta nationella fiskeregler i territorialhavet, även i områden där andra stater har tillträde.

Levande kustsamhällen innebär möjligheter för människor att bo och arbeta på landsbygden och i orter längs kusten. Ett småskaligt fiske är därför också en landsbygdsfråga. Det är inte rimligt att några enskilda fartyg står för en så stor andel av fisket medan flertalet får dela på en betydligt mindre del av beståndet. Det är inte en rättvis fördelning. Ett småskaligt fiske är mer hållbart och går också oftare till direktkonsumtion, till skillnad från industrifisket som lämnar stora delar av fångsten till fodertillverkning i Danmark. Livskraftiga fiskbestånd och ett levande småskaligt fiske är också gynnsamt för den nationella livsmedelsberedskapen i händelse av kris. Mindre båtar som kan fiska både kustnära och på öppet hav gör att fisket enklare kan ställas om. Mindre båtar kräver också mindre energi. Stora fartyg kan inte heller landa fångsten i alla hamnar.

Vänsterpartiet föreslår i motionen Hållbart och rättvist fiske (mot. 2024/25:1928) en rad åtgärder för ett långsiktigt hållbart fiske.

8.1 Flytta ut trålgränsen och förbjud fiske i marina skyddade områden

Regeringen har ett pågående regeringsuppdrag till Havs- och vattenmyndigheten, som innebär tidsbegränsade försök som motsvarar att flytta ut trålgränsen i försöksområden. I propositionen gör regeringen bedömningen att det bör tas fram permanenta regleringar avseende pelagiskt trålfiske inom hela området upp till 12 nautiska mil från baslinjen i svensk territorialzon i Östersjön. För att uppnå en ekosystembaserad förvaltning med tydligare fiskeregleringar anser Vänsterpartiet att det behövs skapare och tydligare åtgärder som omfattar hela Sveriges kustområden och marina skyddade områden.

I dag har vi en trålgräns som går 3–4 nautiska mil från kusten. Tanken med trålgränsen är att den ska ge fredade områden för lek, uppväxtområden och känsliga bottenar. Nu har flera röster höjts för att flytta ut trålgränsen ytterligare och miljörörelsen tillsammans med delar av yrkesfisket tycks eniga i att det är ett förslag man vill se bli verklighet. Vänsterpartiet anser att detta är en lämplig åtgärd för att begränsa de negativa effekterna av bottentrålning. I dag vittnar fiskare längs kusten om bestånd som aldrig når innanför trålgränsen och fiskare tvingas stanna i hamn p.g.a. de alltför små eller helt uteblivna fångsterna.

En flytt av trålgränsen skulle stärka de kustnära områdena och ge en bredare skyddszon. EU:s gemensamma fiskeripolitik ger varje land möjlighet att begränsa tillgången till kustområdena ända ut till territorialgränsen, vilken ligger 12 nautiska mil från baslinjen. Det råder dock osäkerhet kring om denna möjlighet begränsas av bilaterala avtal med grannländer.

Regeringen ska verka för utflyttad trålgräns för både bottentrålning och pelagisk trålning till 12 sjömil längs hela Sveriges kust med möjlighet att avsätta begränsade trålområden där miljöpåverkan är ringa. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige har i dag bilaterala fiskeavtal med Norge, Danmark och Finland som ger länderna rätt att fiska i varandras vatten. En utflyttning av trålgränsen skulle därför påverka även dessa länders fiske och måste därför föregås av samråd med dem. Det

avtal mellan Sverige och Danmark som omfattar södra Östersjön och Kattegatt slöts 1932 och avtalet med Finland 1975. Stora förändringar har skett i fisket sedan dess. En granskning gjord av tidningen Sveriges Natur visar dessutom att det råder oklarhet om hur avtalet med Danmark ska tolkas. Avtalen med Danmark och Finland bör därför omförhandlas eller sägas upp.

Regeringen bör omförhandla, alternativt säga upp, fiskeavtalen med Danmark och Finland för att möjliggöra en utflyttning av trålgränsen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Våra hav och kustvatten är under stor press längs med hela kusten. Ofta handlar det om påverkan från en rad olika faktorer. Det behövs ett långsiktigt skydd av havens ekosystem. Miljömålsberedningen konstaterar i sitt betänkande Havet och människan, att skyddade områden är nödvändiga för att skydda biologisk mångfald och viktiga ekosystemtjänster. De behöver vara rätt placerade och ha funktionella och effektiva regleringar. Yrkesfiskare höjer själva rösten för fler skyddade områden som rätt utformade och rätt placerade kommer att ge fisken möjlighet att växa och föröka sig.

Skyddet av marina områden i Sverige är på många platser svagt och innebär fortsatt möjlighet till fiske och trålning. I slutet av 2019 omfattades 14 procent av Sveriges totala havsområde, inklusive den ekonomiska zonen, av skyddade marina områden, enligt Miljömålsberedningen. Den största delen är Natura 2000-områden och inte ens 1 procent är nationalparker. Även där förekommer fiske.

Vänsterpartiet anser att det behövs ett särskilt etappmål för att få till ett nätverk av skyddade marina områden och det behöver förtydligas i vilken omfattning skyddet ska gälla. Förutom att hjälpa Sverige att nå miljö kvalitetsmålen bidrar skyddade områden till en hållbar fiskeriering, där fiskare på lång sikt har möjlighet att livnära sig på sitt fiske. Ett starkare skydd med fokus på lek- och uppväxtområden ger även större möjlighet för aktivt yrkesfiske.

Vänsterpartiet anser att det behöver införas ett generellt fiskeförbud i marina skyddade områden och att fiske endast bör tillåtas om det kan bedrivas utan att påverka områdets bevarandevärden. Det skulle gynna fiskbestånden både i skyddade områden och i kringliggande områden samtidigt som det skulle skydda livsmiljöer och öka motståndskraften mot t.ex. övergödning. I förlängningen gagnar detta också fiskerieringen.

Ett generellt fiskeförbud bör införas i marina skyddade områden och fiske bör endast tillåtas om det kan bedrivas utan att påverka områdets bevarandevärden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.2 Ta fram åtgärdsplaner för att stärka bestånden av stora rovfiskar

Många fiskbestånd, inte minst bestånden av större rovfiskar, har minskat och försvagar därmed ekosystemens resiliens (förmågan att stå emot och klara av förändringar) och förstärker effekterna av övergödning. I propositionen gör regeringen bedömningen att man behöver identifiera åtgärder för att stärka de regionala kuststräckornas bestånd av rovfisk och ekosystemens bärkraft. Miljömålsberedningen har i stället föreslagit att länsvisa åtgärdsplaner bör tas fram för att stärka bestånden av stora rovfiskar, stärka ekosystemens resiliens och bidra till att minska effekter av övergödning. Vänsterpartiet delar bedömningen att detta är en lämplig konkret åtgärd men vi delar också en rad

remissinstansers uppfattning att förslaget även borde hantera fisk i utsjön och inte bara vid kusten samt att rovfiskens bytesdjur, i första hand sill/strömming, också bör beaktas.

Regeringen bör tillse att berörda myndigheter ges i uppdrag att samordna framtagande av regionala åtgärdsplaner för fiskevård i syfte att stärka bestånden av stora rovfiskar samt deras bytesdjur i kustområden och utsjö. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Skydd av marina områden

För att Sverige ska uppnå sina åtaganden inom konventionen för biologisk mångfald (CBD), EU:s biodiversitetstrategi och de regionala havskommissionerna Helcom och Ospar måste marina områden skyddas i högre utsträckning. Genom att stärka den biologiska mångfalden främjas även fisket och klimatanpassningsförmågan och motståndskraften mot främmande arter stärks. Vänsterpartiet välkomnar regeringens förslag om att Sverige ska utöka och förstärka skyddet av marina områden för att nå den internationella målsättningen om 30 procent skyddade marina områden, varav en tredjedel strikt skyddade, till 2030. Vänsterpartiet anser dock i likhet med Miljömålsberedningens förslag att en nationell målsättning bör antas i form av etappmål om 30 procent skydd och minst 10 procent strikt skyddad areal till 2030.

Sverige bör anta ett nationellt etappmål om skydd av marina områden som omfattar minst 30 procent skyddad och minst 10 procent strikt skyddad areal till 2030. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Farliga ämnen, sjöfarten och marint skräp

Kemikalielagstiftningen behöver stärkas för att bättre skydda vatten- och havsmiljön. För att minska det marina skräpet krävs inte minst åtgärder för att minska plastprodukters inverkan på havsmiljön. I Vänsterpartiets motion Vardag fri från skadliga kemikalier (mot. 2023/24:991) föreslår vi en rad åtgärder för att minska spridningen av farliga kemikalier. I motionen Cirkulär ekonomi (mot. 2023/24:438) föreslås åtgärder för att minska plastprodukters negativa påverkan på miljön samt ytterligare åtgärder för hållbart resursutnyttjande. I Vänsterpartiets motion En hållbar sjöfart för Sverige (mot. 2023/24:646) föreslås åtgärder för att minska sjöfartens miljö- och klimatpåverkan.

10.1 Freda känsliga områden i Östersjön från sjöfart

Ett flertal hårt trafikerade fartygsrutter i Sveriges närområde passerar i närheten eller genom marina skyddade områden samt andra känsliga havsområden. Få havsområden i Sveriges närhet är helt fria från fartygstrafik. Regeringen gör i propositionen bedömningen att sjöfartens miljöpåverkan och behovet av åtgärder för att minska sjöfartens miljöpåverkan i särskilt känsliga områden i Östersjön bör utredas. Vänsterpartiet delar Miljömålsberedningens uppfattning att ytterligare utredning inte är nödvändig. Havs- och vattenmyndigheten har i förslag till havsplaner som lämnades till regeringen i december 2019, pekats ut några utbredningsområden för sjöfart där sjöfarten och

miljöintressen krockar. De platserna är Salvorev (mellan Gotska sandön och Fårö) samt området mellan Norra Midsjöbanken och Hoburgs bank, sydost om Gotland.

Regeringen bör verka för att International Maritime Organization (IMO) fattar beslut om att farlederna för den kommersiella fartygstrafiken i särskilt känsliga områden i Östersjön läggs om i enlighet med förslag från Miljömålsberedningens betänkande Människan och havet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10.2 Inför förbud mot utsläpp av tvättvatten från skrubbrar

En betydande del av den internationella fartygstrafiken går nära den svenska kusten och genom känsliga havsområden. Många fartyg har skrubbrar som renar rökgaser. Fartyg som har skrubbrar med öppna system tömmer sedan tvättvattnet från reningen ut i havet med föroreningar. Det innebär att stora mängder försurat och förorenat vatten töms direkt ut i havet. Regeringen konstaterar att ett nationellt förbud bör övervägas och att Sverige ska verka för reglering. Miljömålsberedningen har föreslagit att regeringen inom EU och Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) ska verka för ett förbud mot utsläpp av tvättvatten. Tyskland och Belgien är exempel på länder som på eget initiativ infört förbud mot utsläpp av tvättvatten i vissa nationella områden. Regeringen har i juni 2024 tagit fram promemorian Förbud mot utsläpp från skrubbrar till vatten inom svenskt sjöterritorium som är på remiss till 31 oktober 2024.

Vänsterpartiet delar Miljömålsberedningens förslag och anser att Sverige bör införa nationellt förbud mot utsläpp av tvättvatten från skrubbrar. Vi förväntar oss att regeringen inom kort går fram med ett sådant förslag till riksdagen.

Regeringen bör inom EU och IMO verka för ett förbud mot utsläpp av tvättvatten från skrubbrar i enlighet med Miljömålsberedningens förslag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10.3 Minska undervattensbullers påverkan på marina ekosystem

Den ökande trafiken och exploateringen i våra hav innebär ökande belastning på marina djur i form av buller. Det försvårar möjligheterna för arter som behöver sin hörsel för att födosöka och kommunicera. Regeringen anser att det är angeläget att förstärka myndighets- och aktörssamverkan, utveckla kunskapsunderlaget och analysera vilka förvaltningsåtgärder och innovativa teknologier som kan bidra till att minska belastningen av kontinuerligt lågfrekvent undervattensbuller. Vänsterpartiet anser att det är en bra inriktning men anser att det behövs tydliga verktyg för att minska undervattensbullrets påverkan på ekosystemen. Vi anser i likhet med Miljömålsberedningens förslag att miljökvalitetsnormer ska tas fram i detta syfte. Regeringen konstaterar i propositionen att Havs- och vattenmyndigheten genom sitt arbete har genomfört eller skapat förutsättningar för att genomföra Miljömålsberedningens förslag. Det framgår dock inte när och i vilken form miljökvalitetsnormer för undervattensbuller kommer att vara på plats.

Regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att fastställa minst en miljökvalitetsnorm för kontinuerligt undervattensbuller senast 2025 och att myndigheten även får i uppdrag att fastställa miljökvalitetsnormer av begränsningskaraktär för impulsiva bullerkällor som t.ex. pålning och sprängning senast 2025. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Andrea Andersson Tay (V)

Kajsa Fredholm (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Håkan Svenneling (V)